

**Landslag og merkisstaðir á vestursvæði
Kröflu**

Kristján Sæmundsson

Greinargerð KS-2002-08

Landslag og merkisstaðir á vestursvæði Kröflu

Leiðin inn á vestursvæðið er hugsuð úr Hvíthólum vestur í skarðið milli Þríhyrninga og Dalfjalls. Þangað verður farið norðan við Hvíthólaklifið sjálft og komið inn á hraunsléttuna í skarðinu innan þess. Þetta er nefnt í upphafi máls, því að hraunfossinn mjói í Hvíthólaklifi og hrauntungan fram úr því verða ósnert, gangi tillagan um vegarstæðið fram. Þar er um að ræða það landslagsfyrirbæri sem einkum er tekið eftir í nágrenni við fyrirhugaðan veg.

Hér að neðan er landinu, þar sem leggja á veginn, lýst í tvennu lagi. Austast yrði hann á gömlum hraunum og móbergi, en síðan á hrauni frá Mývatnseldum (Leirhnjúkshraun). Eftir fylgir lýsing á því markverðasta sem er að sjá í nágrenni við hann.

Vegarspotti frá Hvíthólum upp fyrir klifið.

Vegurinn frá Hvíthólum upp fyrir Hvíthólaklif kemur til með að liggja um hraun og brekkur með töluverðum gróðri. Hólarnir eru tveir, báðir úr móbergi. Í suðurhólnum er það nokkuð ummyndað, einkum við misgengi, en ferskt í þeim nyrðri nema syðst. Utan á suðurhólnum er kleprabrynja frá ísaldarlokum, sundurlausir flekar þar sem brattast er sunnan í móti. Vegarspottinn liggur frá borplani milli hólanna yfir hraun frá Daleldum (brann skömmu eftir landnám) upp að undirhlíðum Þríhyrnings. Þar er fyrir gömul bílaslóð, sem nær upp á brekkuna. Í hlíðinni er gömul gígaröð sem nær norðan úr Leirbotnum suður með öllum Hlíðardal. Hún er frá því skömmu eftir ísöld og hraun úr henni hverfur undir Daleldahraunið í brekkurótum. Snotrir gígar henni tilheyrandi eru báðum megin við Hvíthólaklif skammt ofan við hraunfossinn, grunnir bollar með gjallmúgum umhverfis. Í Dalfjalli sunnan við klifið hefur gígaröðin nokkuð annan svip þar sem stórt misgengi fylgir henni. Það heitir Grunniskurður. Vegurinn yrði lagður norðan við gígana sem næstir eru klifinu, en þeir hafa jafnframt varðveist best fyrir skriðum. Vestan við gígana þarf að fara yfir lausaskriðu úr bólstrabergi á kafla áður en komið er út á hraunið.

Vegur í Leirhnjúkshrauni.

Skarðið milli Dalfjalls og Þríhyrninga stenst nokkurn veginn á við öskjubrotið í Syðri-Bjarghól að vestan og Sandabotnaskarði að austan. Hitaskellurnar í Hvíthólum og ummyndunarblettir í móberginu báðum megin við skarðið tengjast því sem og syðstu gufurnar vestur í Leirhnjúkshrauninu.

Sá hluti Leirhnjúkshraunsins sem hér yrði farið um er kominn úr gígaþyrpingunni í Hithól (sunnan við Leirhnjúk, hóllinn fór að mestu á kaf í Mývatnseldum). Hraunið þaðan er samsett úr nokkrum hraunstraumum, sem sumir eru með glöggum brúnum. Þeir greinast best að fjarri gígum. Norðar og nær þeim sjást hrauntraðir sem allar stefna frá Hithól.

Frá klifinu lægi vegurinn fyrst í stað vestur yfir slétt helluhraun. Það hverfur undir lága hraunbrún í miðju skarðinu. Þar tekur við úfið apalhraun sem nær vestur á móts við suðvesturhornið á Þríhyrningum. Farið yrði við endann á línuvegi Kröfluvirkjunar í því hrauni. Vestan þess tekur við apalhraun sem ekki er eins kargakennt. Því yrði síðan fylgt langleiðina að báðum borstæðunum, en þau sjálf eru í úfnum hraunstraumum sitt hvoru

megin við. Hraunið er ekki gróið að öðru en mosa og skófum. Gras- og lyngtoddar sjást þó á stangli. Í skarðinu milli Dalfjalls og Þríhyrninga yrði farið yfir misgengið sem markar austurjaðar sigspildunnar frá Kröflueldum. Vesturjaðarinn á henni er handan við Sátur, og bæði borstæðin því sem næst í henni miðri. Í Kröflueldum komu upp gufur í nánd við bæði borstæðin. Að öðru leyti verður þar ekki vart jarðhita. Hins vegar voru gufur sunnan við Syðrisátu. Þær efldust í Kröflueldum og teygðu sig norður í hana, og er þar nú heit skella.

Merkisstaðir í vegarnánd.

Ofan við Hvíthólaklif yrði vegurinn lagður um hraun, þar sem fátt er um kennileiti. Fábreytni þess má bæta sér upp með því að gefa gaum því sem skoðunarvert er í nágrenni við hann. Hér skulu því nefndir helstu staðir sem eru sérkennilegir og fróðlegir, aðrir en þeir sem eru við gönguleiðina stikuðu, en hún er vestur við Sátur.

- 1) Misgengi eru fremur hversdagsleg fyrirbæri á Kröflusvæðinu, en sjást óvíða betur en af Þríhyrningum og Dalfjalli. Þegar farið er um skarðið títt nefnda blasa mörg slík við í hlíðunum báðum megin, flest gróin í sárið og skriðurunnin. Breyting verður á þegar kemur vestur í sigspilduna frá Kröflueldum. Þar hefur brotsárið rifnað upp og bætt nokkuð í sigstallana.
- 2) Línuvegurinn suður yfir apalhraunið er grófur og seinfær. Vel þess virði væri samt fara suður eftir honum þar til hrauninu sleppir og komið er að malarhjöllunum miklu vestan við Dalfjall. Þar standa tvær samvaxnar móbergsstrýtur upp úr mölinni og klepraskán ofan á. Þaðan sést vel hversu malarhjallinn, sem einu sinni var jafnslétta, er feiknalega missiginn, með djúpum lautum og kömbum á víxl.
- 3) Suðvestast í Þríhyrningum er snotur túffgígur, skorinn af stóru misgengi. Vesturhelmingurinn er sig megin og með öllu kominn undir hraun, en austurhlutinn aðgengilegur. Túffið er gulbrúneitt, næstum vikurkennt og nokkuð ummyndað. Gígur þessi er einn og stakur. Hann mun vera frá ísaldarlokum líkt og kleprabrynjur utan í Þríhyrningum norðan við hann.
- 4) Frá nyrðra borstæðinu væri skammt að einni hrauntröðinni ef haldið væri spölkorn til austurs. Hún er stutt og sveiglaga með allháum kambi umhverfis. Skammt suðaustur frá henni er að finna syðsta gígaklasann frá Mývatnseldum innan Kröfluöskjunnar. Þetta er þó einungis lágur hringlaga gjallkambur og tveir smágígar norðan og sunnan við, næstum alveg kaffært í Leirhnjúkshrauninu.
- 5) Frá nyrðra borstæðinu myndi sjá inn í einkennilegt jarðfall ef horft væri norðaustur í átt að Þríhyrningum. Þangað væri fremur óhæg ganga yfir hraunið. Ólíkt léttara væri að ganga þangað frá Leirhnjúk, en helmingi lengra. Jarðfall þetta markast að austan af þverhníptu misgengi, hraunvegg með tveim lögum, sem leggjast að móbergi norðan megin, en að vestan er gossprunga. Misgengi á þessum slóðum eru fersk að sjá eftir að línur þeirra skýrðust í umbrotum Kröfluelda.

Þessari greinargerð fylgja jarðfræði- og jarðhitakort. Á þeim eru sýnd borsvæðin og fyrirhugaðir vegir að þeim, einnig staðirnir sem eru nefndir hér að ofan.

Kristján Sæmundsson